

BŪDINGI ANGLŲ KALBOS LEKSIKOS ĮSISAVINIMO INTERFERENCIJOS ATVEJAI

I. LAPTĖVAITĖ

Dėstantiems svetimas kalbas dažnai kyla klausimas, kokius žodžius mokiniams sunkiau įsiminti, kuriuos žodžius įsimindami mokiniai padaro daugiau klaidų ir būtent kokių klaidų. Psicholingvistiniai tyrimai¹, kuriais norėta išaiškinti verbalinės medžiagos įsiminimo ir išlaikymo dėsningumus, parodė, kad verbalinės medžiagos įsiminimas ir išlaikymas yra sudėtingas multifaktorinis procesas. Jame svarbų vaidmenį vaidina ir proaktyvinė, ir retroaktyvinė interferencija².

Proaktyvinės interferencijos terminas reiškia bet kada anksčiau įsisavintų žodžių poveikį naujų žodžių įsiminimui ir išlaikymui. Retroaktyvinė interferencija yra žodžių, išmuktų tarp įsiminimo ir atgaminimo, poveikis naujų žodžių įsiminimui ir išlaikymui. Interferencijos vaidmenį, besiformuojant atmintyje svetimos (anglų) kalbos žodžių etalonams, parodė ir Vilniaus V. Kapsuko universiteto Kauno vakarinio fakulteto anglų kalbos katedroje vykdomi tyrimai. Tad čia panagrinėsime interferencijos vaidmenį, mokantis anglų kalbos leksikos.

Mūsų tyrimams panaudota šiek tiek modifikuota Kalkinso³ (Calcins) porinių asociacijų metodika. Vieni nežinomų žodžių sąrašai pateikiami auditiviai, kiti tokio pat sunkumo žodžių sąrašai – vizualiai. Įsiminimui pateikti 3 rūšių nežinomų anglišių žodžių sąrašai: a) žodžių, panašių į gimtosios kalbos žodžius, b) žodžių, labai panašių į tvirtai išmokus anglų kalbos žodžius, c) žodžių, mažai panašių į tvirtai išmokus anglų kalbos žodžius. Labai panašiais laikėme tokius žodžius, kuriuose 60% ir daugiau garsų bei raidžių derinių sutampa, o mažai panašiais – tuos, kuriuose sutampantieji garsų bei raidžių deriniai neviršija 40%.

Mūsų tyrimai patvirtino I. Komkovo⁴ teiginį, kad interferencija pareina nuo mokymo etapo ir mokinių amžiaus. Šiame straipsnyje kalbėsime apie interferencijos įtaką vyresniųjų klasių mokinių ir pirmųjų kursų studentų, kitaip sakant, įsisavinusiųjų anglų kalbos pagrindus, tolimesniam mokymuisi.

¹ Леонтьев А. А. Психоллингвистика. Л., 1967; Леонтьев А. А. Язык, речь, речевая деятельность. М., 1969; Смирнов А. А. Проблемы психологии памяти. М., 1966; Чистович Л. А. Психоакустика и вопросы теории восприятия речи. — В кн.: Распознавание слуховых образов. Новосибирск, 1970, с. 179–203; Bresson F. Langage et communication. Paris, 1965; Florès C. Les processus médiateurs dans la mémoire. Thèse de doctorat de recherche. Paris, 1964.

² Conrad R. Acoustic confusions in immediate memory. — "British Journal of Psychology", 1964, vol. 55, p. 127–133; Underwood B. J. Proactive inhibition as a function of time and degree of prior learning. — "Journal of Experimental Psychology", 1949, vol. 39, p. 24–34; Underwood B. J. Interference and forgetting. — "Psychological Review", 1957, vol. 64, p. 49–60.

³ De Montpellier G., Oléron G., Florès C. Apprentissage et mémoire. Paris, 1964.

⁴ Комков И. Ф. Интерференция родного языка на различных этапах усвоения иноязычной речи в школе. — В кн.: Проблемы интерференции при обучении языкам. Каунас, 1968, с. 7–8.

Lietuvių kalbos interferencija

Žodžio grafinės formos iškraipymas. Grafinė žodžio forma iškraipoma, jei anglų ir lietuvių kalbos žodžių grafinė forma labai panaši. Dažniausiai tai tarptautiniai žodžiai, vartojami abiejose kalbose. Pateiksiu kelis pavyzdžius.

Lentelė Nr. 1

Įsimenamas žodis	Žodžio reikšmė	Iškraipyta forma	Lietuviškas žodis
authorities	valdžia, vyresnybė	authorited, authoreties	autoritetas
apartment	kambarys su baldais, butas	apartament	apartamentai
guerillas	partizanai	gourilas	gorila (beždžionė)

Įsidėmėtina, kad reikšmių skirtumas nesulaiko interferencijos.

Žodžio garsinės formos iškraipymas. Garsinė žodžio forma dažniausiai iškraipoma tada, kai grafinėje angliškojo žodžio formoje pasitaiko raidžių derinys, dažnas lietuvių kalboje, bet skirtingai tariamas abiejose kalbose. Pvz., žodžio *autocratic* tarimas iškraipomas į [autəkratik], [autəkrætik] dėl lietuvių kalboje dažnai pasitaikančio raidžių derinio *au* įtakos.

Šiame mokymo etape tik apie 3% įsimenamų žodžių buvo iškraipyti dėl lietuvių kalbos žodžių interferencijos.

Anglų kalbos interferencija

Žodžio grafinės formos iškraipymas. Interferuoja žodžiai, raidžių deriniai ir raidės. Žodžiai interferuoja, kai įsimenamas ir žinomas žodis yra labai panašus. Dažniausiai interferuojantis ir interferuojamas žodžiai skiriasi tik viena ar dviem raidėmis. Keli pavyzdžiai pateikti antroje lentelėje.

Lentelė Nr. 2

Eil. Nr.	Įsimenamas žodis	Iškraipytas žodis	Interferuojantis žodis
1	confirm	conform, comfirm	form, come
2	sacrifice	sacriface	face
3	engine	engone	gone
4	furnace	fornace	for

Įsidėmėtina, kad interferuojantys žodžiai yra besimokančiojo seniai žinomi ir dažnai vartojami. Interferencija dažniausiai pasireiškia vienos ar dviejų raidžių pakeitimu, praleidimu arba pridėjimu. Interferuojant iškraipyta 10% žodžių grafinių formų.

Interferuoja ne tik žodžiai, bet ir paplitę raidžių deriniai. Trečioje lentelėje yra keletas pavyzdžių.

Lentelė Nr. 3

Eil. Nr.	Išimamas žodis	Iškraipytas žodis	Interferuojantis raidžių derinys
1	exhaust	exhoust	ou
2	trial	trail	ai
3	truck	truch	ch
4	never mind	never ming	ing

Pastebėta, kad ypač dažna raidžių derinio *ou* interferencija. Dėl raidžių derinių interferencijos iškraipyta 25% žodžių grafinių formų.

Interferuoja ir atskiros raidės. Ketvirtoje lentelėje yra keli pavyzdžiai.

Lentelė Nr. 4

Eil. Nr.	Išimamas žodis	Iškraipytas žodis	Raidė	
			raidė	keičiasi į
1	signature	signeture		
2	expand	expend		
3	flesh	flash		
4	equal	aqual		
5	nod	nad		
6	accompany	accompony		
7	truck	track		
8	satisfy	sutisfy		
9	excellent	excillent		
10	influence	enflunce		e
11	force	forse	c	s
12	court	sourt	c	s
13	considerably	concoiderably	s	c
14	protect	protekt	c	k
15	lever	lewer	v	w
16	wire	vire	w	v

Kaip matyti iš lentelės, raidė pakeičiama ne bet kuria, o tam tikra raide. Dėsninumą galima paaiškinti šitaip.

Plačiai paplitusiuose žodžiuose raidė *a* tariama [æ], pvz., *bad*, raidė *o* – [ʌ], pvz., *come*, raidė *u* – [ʌ], pvz., *but*, raidė *e* – [i:], pvz., *he*. Garsai [æ], [ʌ], [i:], [v] besimokantiems atrodo atitinkamai panašūs į garsus [e], [a], [i], [w]. Raidė *c* pažymi garsus, pavaizduojamus taip pat raidėmis *s* ir *k*. Taip susidaro ryšiai.

Raidė	Garsas	Garsas	Raidė
a _____	æ _____	e _____	e _____
o _____	ʌ _____	a _____	a _____
u _____	ʌ _____	a _____	a _____
e _____	i: _____	i _____	i _____
c _____	s _____	s _____	s _____
c _____	k _____	k _____	k _____
v _____	v _____	w _____	w _____

Tie ryšiai sukelia savitarpę raidžių *a – e, o – a, u – a, e – i, c – s, c – k, v – w* interferenciją. Čia interferencija pasireiškia net ir tais atvejais, kai iškraipytuose žodžiuose atsiradusios raidės dažniausiai žymi garsą, visai nepanašų į įsiminto žodžio garsą (ketvirtos lentelės pavyzdžiai: 4, 5, 6, 7, 8, 10, 12). Žodžiai, kuriuose raidės sukeistos dėl interferencijos, sudaro 48% (79% jų yra žodžiai, kuriuose raidės kinta, kaip nurodyta ketvirtoje lentelėje) iškraipytų žodžių.

Žodžio garsinės formos iškraipymas. Garsinė forma iškraipoma dažniausiai tada, kai įsimenamame žodyje raidžių deriniai tariami ne taip, kaip dažnai sutinkamuose žodžiuose. Pateiksiu kelis pavyzdžius.

Lentelė Nr. 5

Eil. Nr.	Įsimenamą žodžio grafinė forma	Įsimenamą žodžio garsinė forma	Iškraipyta žodžio garsinė forma	Interferuojančio raidžių derinio grafinė forma	Interferuojančio raidžių derinio garsinė forma
1	plant	plɑ : nt	plənt, plə : nt	a + priebalsė	æ + priebalsė
2	couple	kʌpl	kaupl	ou	au
3	purify	pjuərifai	pjurifi	priebalsė + y žodžio gale	priebalsė + i

Šie pavyzdžiai rodo, kad garsinė žodžio forma iškraipoma, jeigu nusistovėjęs ryšys tarp grafinės ir garsinės formos pakeičiamas nauju. Kaip matome iš penktos lentelės pirmo pavyzdžio, ne visuomet iškraipytame žodyje vartojama įprastinė garsinė forma, kartais pasakoma tarpinė tarp įprastinės ir teisingosios, šiuo atveju [plə:nt]. Žodžių, kurių iškraipyta garsinė forma, yra 14%

Interferencija, veikianti anglų kalbos leksikos įsiminimą, neapsiriboja minimais atvejais, čia išvardyti tik dažniausiai pasitaikantys. Būna, kad interferuoja ir mažai panašūs žodžiai, tačiau tokie atvejai daug retesni.

Apibendrinant reikia pasakyti, kad žodžio grafinė forma interferencijos yra veikiamą labiau, negu garsinė forma. Interferencija dažniausiai pasireiškia, kai interferuojantis ir interferencijos veikiamas kalbos vienetas yra labai panašūs. Dažniausiai interferuoja gerai žinomi kalbos vienetai, o interferencijos veikiami yra netvirtai įsiminti kalbos vienetai. Interferuoja ne tik žodžiai, bet ir raidžių deriniai bei atskiros raidės.

Dėstytojų uždavinys, vertinant interferencijos dėšningumus, sudaryti tokias mokymo sąlygas, kad palengvėtų besimokančiųjų atmintyje neiškraipytų etalonų susidarymas.

Vilniaus V. Kapsuko universitetas
Kauno vakarinis fakultetas

Įteikta
1976 m. rugsėjo mėn.

ОСОБЕННОСТИ ИНТЕРФЕРЕНЦИИ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ЛЕКСИКИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

И. ЛАПТЕВАЙТЕ

Резюме

В статье изложены результаты исследования влияния интерференции на звуковые и графические формы иноязычных (английских) слов. Интерферируют слова родного и твердо усвоенные слова изучаемого языка. Также интерферируют цепочки букв, звукосочетания и отдельные буквы, между которыми в памяти изучающих иностранный язык устанавливаются ассоциативные связи.